

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
za celo leto K 5.—
za pol leta „ 2.60
za četrť leta „ 1.30

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Dležniki katol. tis-
kovnega društva do-
birajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 h, dvakrat 18 h,
trikrat 24 h.

Štev. 18.

V Mariboru, dne 5. maja 1898.

Tečaj XXXII.

Iz državnega zbora.

I.

Govor poprejšnjega I. podpred-
sednika dr. Kramarja.

Ko so že več dni govorili levičarski po-
slanci o potrebi, da se mora izvoliti odsek,
ki bo preiskoval vse, kar je učinil grof Ba-
deni, se je zglasil v seji 26. aprila k besedi
tudi dr. Kramar, ki je pod Badenijem kot
podpredsednik dal iz zbornice pometati več
pobalinsko razgrajajočih poslancev. Ko na-
znani predsednik dr. Fuchs, da bo govoril
dr. Kramar, je nastal med levičarji strašen
ropot, ki je trajal več minut. Dr. Kramar
skraja ni mogel spregovoriti besede. Pa tudi,
ko je pozneje le govoril, ga ni bilo mogoče
razumeti; le videlo se je, da govori, ker je
usta odpiral in z rokami mahal. Besede nje-
gove so razumeli šamole Čehi, ki so že 1 uro
poprej posedli vse prostore okoli njega. To
je bilo res potrebno; sicer bi se mu zgodilo
morda kaj žalega.

Prepričevalno je razložil, kako silno po-
trebno je bilo, da se je sprejel Falkenhaynov
predlog; kajti razgrajajoči poslanci so iztrgali
predsedniku Abrahamoviču zvonček iz roke
in ga vrgli s predsedniškega stola. Med
celim Kramarjevim govorom so ga zmer-
jali njegovi sovražniki. Tudi levičarski govorniki,
ki so prišli na vrsto za dr. Kramarjem,
so po vrsti napadali bivšega podpredsednika.
Omenjam tukaj, da bivši predsednik Abra-
hamovič je še državni poslanec, toda v zbor-
nico še ni došel. V zbornico pa prihaja blagi

grof Falkenhayn, katerega so te dni levi-
čarski govorniki tudi strastno napadali.

Po končanih govorih se je vršilo glaso-
vanje, katerega izid si bomo še dolgo ohrani-
li v spominu. Vse stranke so brzojavile svojim
udom, katerih se ni bilo tukaj, naj dojdejo
gotovo.

To je bilo toliko bolj potrebno, ker je
stranka nemških katolikov sklenila, da se bo
odtegnila temu glasovanju. Ko bi bili vsi naši
poslanci navzoči, imeli bi še zmerom večino.
Toda, kakor so ob svojem času nekateri slo-
vanski poslanci s svojo brezskrbnostjo za-
krivili, da je morala prenehati samostalna
celjska gimnazija, enako so bili včeraj krivi,
da je zmagala levica. 175 poslancev je gla-
sovalo za to, da se izvoli poseben odsek 36
udov, ki bo preiskoval grehe grofa Badenija,
a 167 poslancev je bilo nasprotnih. Nasproti
so glasovali Poljaki, Čehi, konservativno ve-
leposestvo, krščansko-slovanska zveza in
katoliški centum, skupaj 167 glasov; za iz-
volitev odseka krščanski socialisti, socialni
demokrati, nemški naprednjaki, nemški na-
prednjaki, nemški narodnjaki, Italijani, usta-
voverni nemški veleposestniki; odšli so iz
zbornice nemški katoliški poslanci. Izmed
teh poslednjih jih je bilo lani mnogo pod-
pisanih na onem predlogu, ki ga je stavil
grof Falkenhayn; a zdaj so ga sami zatajili.
Trdne večine toraj več nimamo v zbornici,
ker nemški katoliki cincajo na desno in na
levo. Navadno se pa zgodi, da tisti, ki hoče
sedeti v sredi med dvema stoloma, pade na
tla. Mogoče, da pa bo to glasovanje vendarle
imelo ta dober nasledek, da bodo slovanski

poslanci marljiveje prihajali k sejam, kakor
doslej. Izmed krščansko-slovanske zveze so
manjkali: Slovenec grof Coronini (bolan);
Rusin dr. Mandičevski in 4 Hrvati: Bianchini,
dr. Laginja, dr. Trumbić in dr. Klaič.

Seja 27. aprila je bila zopet kaj zanimiva.
Na dnevnem redu je bila obravnava o jezi-
kovnem vprašanju. Nekateri poslanci so vlo-
žili predlog, da se ima vpeljati nemški držav-
ni jezik, drugi zahtevajo pravico za vsak narod.
Dr. Gregorec, Šuklje in Barvinski so vložili
v družbi z ostalimi udi kršč. slovanske zveze
tudi nujni predlog, naj se uredi jezikovno
vprašanje pravično za vse narode. Preden se
je pa začela razprava o tej zadevi, se je
vzdignil ministerski predsednik ter razložil
vladino stališče v tej zadevi. Rekel je, da
vlada srčno želi, da se jezikovno vprašanje
čim prej reši postavnim potom, pa tako, da
se vsi narodi in vse stranke v tej zadevi med
seboj porazumejo. Vlada bo rada pri tem
pogajanju sodelovala. Želel je, naj bi ta je-
zikovni odsek ostal vedno skupaj, tudi takrat
kedar ne bo zbran državni zbor. Izjava grofa
Thuna se je v obče sprejela s pohvalo. Ne-
potrebno se mi je pa dozdevalo, da je biv-
šemu ministru Badeniju dal breo, ker je rekel,
da jezikovne naredbe meseca aprila 1897 so
segale predaleč. Istega dne 27. aprila se je
imela obravnavati še neka druga zadeva.
Socialni demokrati so v nekaterih interpela-
cijah navajali nesramne reči, katere so se po-
pisovale po njihovih časnikih, ki so pa bili
radi tega zaplenjeni. V današnji seji bi se
imele zopet prečitati 4 take interpelacije,
polne nesramnega berila. Predsednik dr. Fuchs

Listek.

Cvengradič.

(Zgodovinska črtica; spisal M. Slekovec.)

(Konec.)

Gradič je imel, dasi je bil s prva z
Dolnjim gradom, potem pa z Brankom zdru-
žen, precej časa lastno gosposko, in tamošnji
oskrbnik je v imenu lastnika grajsčaka iz-
vrševal kot »Landgerichts-Pfleger« čez pod-
ložnike tudi sodno oblast. Izmed oskrbnikov
na Cvenu sta nam znana samo dva, namreč
Blaž Menciger l. 1674. in Janez Jurij Kose
leta 1691.

Menciger Blaž je bil leta 1673.
oskrbnik v Doljnem gradu, a že v naslednjem
letu ga navajajo ljutomerski varaški zapisniki
kot »Landtsgericht-Pfleger« na Cvenu, kjer
je posloval najbrž do l. 1680. Potem ga naj-
demo do l. 1686. zopet v Doljnem gradu. Leto
za letom je namreč podpisan v cerkvenih
računih podružnice sv. Ane v Podgradju kot
»Pfleger der Herrschaft Obluettenperg.« Umrl
je najbrž l. 1686. Njegova soproga Marija je
potem kot udova vzela v zakon tržana Ja-
neza Milbacherja.

Kose (Khosse) Janez Jurij,
»Landtsgerichts Pfleger im Castel Zwien,« je

naveden v varaškem zapisniku dne 17. febru-
varija 1691. Bil je zelo veljavna oseba, katere
se je grajsčak Tomaž Ignacij baron Mauer-
burg pogostoma posluževal, da bi posredoval
v tej ali oni pravdi, ki jo je imel z Ljuto-
meržani, a pri tržanih ni bil priljubljen.

Po smrti Tomaža Ignacija barona Mauer-
burga mlajšega l. 1693. naselil se je Kose v
Ljutomeru, kjer je imel lastno hišo in nekaj
zemljišča. Iz raznih sodnijskih obravnav iste
dobe da se sklepati, da je potem, ko je bil
službo grajsčinskega oskrbnika zapustil, po-
sloval kot pravni zastopnik ali advokat. Tudi
varih maloletnih Mauerburgovih otrok, Karol
Ferdinand Schoffman izvolil si ga je za svo-
jega pooblaščenca in nadzornika zlasti v
cerkvenih zadevah. Vsled njegovega upliva
vsprejeli so ga Ljutomeržani l. 1694 za svo-
jega tržana. Najbrž mu je Schoffman pomogel,
da je bil z diplomom, dano v Eggenbergu dne
15. oktobra 1695., povzdignjen v plemski stan
s pridevkom »Treynfeldt«. To mu je stopilo
tako v močgane, da se je dne 8. marca l. 1696
odpovedal tržanskim pravicam na vse večne
čase z motivacijo, da se plemstvo in tržanska
pravica nikakor ne strinjata. Seveda je bilo
to hudo razžaljenje celega trga.

Pozneje pa si je vendar premislil in že
dne 3. marca l. 1700 je v laskavem pismu
prosil Ljutomeržane, naj ga zopet vsprejmejo

med tržane ter mu tudi pustijo njegovo
prejšnje svetovalsko častno mesto. To pismo
je župan poslal takoj v Gradec varaškemu
zastopniku ter ga vprašal, kaj naj bi storil.
Doktor je odgovoril: Ker se je Kose na večno
odpovedal tržanski pravici in pismeno na-
znanil to odpoved županu, svetovalstvu in
celi občini, zato naj tudi pri tem ostane. On
bo pa že vedel, kako naj se plemič vede.
Saj je sam trdil, da se plemstvo ne strinja
s tržansko pravico. Kar se pa tiče njegove
hiše, vrta, njiv in drugih na vaškem svetu
ležečih posestev, ki v njegovi diplomii niso
naznačene, niti izvzete, glede teh naj si trg
pridrži vse tiste pravice in svobodščine, kakor
pri vsakem drugem tržanu. In pri tem je tudi
ostalo.

Janez Jurij Kose pl. Freyfeldt je bil
dvakrat oženjen. S prvo soprogo Marijo je
imel jednega sina, Karola Gabriela, rojenega
21. jan. 1697.

Po smrti soproge Marije je 10. maja
1706 v zakon vzel Evo Terezijo, vdovo pok.
Lavrencija Mehla. Ta mu je v Ljutomeru
porodila 12. avgusta 1707 Ano Marijo, 13.
aprila 1709 Filipa Leopolda, 18. sept. 1710
Marijo Elizabeto in 30. nov. 1711 Frančiška
Ksaverija.

Umrl je okolo l. 1712. Njegova soproga
Eva Terezija je na to vzela Antona Prindl-na

pa jih ni dal prečitati, temveč po opravljenem redu nameraval, naj zbornica sama v tajni seji sklene, ali se naj prečitajo ali ne. Toda ni se sklenilo ne eno, ne drugo. Po govoru grofa Thuna se je sklenilo, da se naj seja, sklene, ker bi se razne stranke rade posvetovale, kako se hočejo obnašati njihovi govorniki v jezikovnem vprašanju zdaj, ko je vlada označila svoje stališče.

27. aprila si je izbrala krščansko-slovanska narodna zveza namesto g. dr. Sušteršiča novega načelnika. Z vsemi glasovi je bil izvoljen mnogozaslužni g. Fr. Povše, drž. poslanec iz Kranjskega.

II.

28. aprila se je vršila najprej tajna seja, ki je trajala blizu 3 ure. Razun poslancev in ministrov ne sme nihče poslušati, kar se godi v tajni seji. Le vodja državnozbornice pisarne je navzoč kot perovodja. Kaj se je obravnavalo v tej tajni seji? V raznih krajih so državni pravniki zasegli 4 članke, ki so izšli v raznih socijalnodemokratskih časnikih. A da se ti članki vendar smejo objaviti, so jih socijalno demokratični poslanci vpletli v svoje interpelacije (vprašanje na vlado), ktere so predložili državni zbornici. Predsedniku dr. Fuchsu so se pa ti članki dozdevali prenesramni, da bi jih dal v javni seji prečitati. Zato je po opravljenem redu ravnal, da je to stvar spravil pred tajno sejo. V tajni seji je govoril najprej pravosodni minister ter zagovarjal postopanje sodnij. Za njim se je oglasilo mnogo govornikov, kateri so zahtevali, da se morajo interpelacije, ako so podpisane od 15 poslancev, prečitati. Slednjič so se prečitale, in sklenilo se je s 127 proti 106 glasovi, da se smejo ti članki objaviti. Za objavo so glasovali levičarji in nekteri mladočeški poslanci, ki so s tem pomagali k novemu porazu desnice. Državni zbor brez večine, to je nož brez ročaja. Na to se je zopet začelo razpravljati o jezikovnem vprašanju. Prvi je govoril knez Alojz Lichtenstein. Nekdaj je ta mož bil drugačnega mišljenja, kakor danes. Trdil je l. 1885 v državnem zboru, da se mora povrniti Čehom njihova starodavna pravica, odobral jezikovne naredbe, ktere je izdal 1880 minister Stremayr za Čehe. Ali danes mu je to črno, kar je bilo pred 18 leti belo. Trdil je včeraj, da nobena vlada ne more dati Čehom, kar oni zahtevajo, in da je nepostavno ravnal minister Stremayr, ko je dal Čehom nekatere pravice. Izustil je pa nekaj stavkov, ki so nam ugaiali. Rekel je, da kakor ne sme nikdo žaliti našega verskega prepričanja, tako tudi našega narodnega mišljenja ne.

varaskega pisarja v Ljutomeru, in po tega smrti Jurija Vincencija Schwertl-ja, zapri-seženega sollicitatorja v Gradcu, rojenega Ljubljancana, s katerim je bila v Ljutomeru poročena 4. febr. 1717. l. Z njim je odšla v Gradec, z njo pa tudi mladi plemiči Freyenfeldti, ljutomerski rojaki.

Smešnice.

Pri sodnji govori tašča: »Gospod sodnik, jaz sem primorana tožiti svojega zeta, da me je zastrupil. Že delj časa meša mišnico k vsaki jedi, ktera se meni poda«. — Sodnik: »In vi zet, g. Puž, kaj rečete na to?« — Puž: »Jaz rečem, to je zgolj domisljija, ki zamore le iz razkuštrane glave moje tašče priti. Če pa meni ne verjamete, pa ji dajte trebuh razparati«.

Gospod katehet razlaga, kako ostro je treba o petkih se mesenih jedi zdržati. Zdaj pa praša Trezika: »Kaj bi ti rekel, ko bi ti mati v petek klobaso ponudili«. Trezika: »Bog plati!«

Teta: (ko so prinesli novorojenčka od krsta) »No, Ruči, si kaj vesel novega bratca? Ko bo zrastel, se boš lahko z njim igral«. — »Pa tepel tudi«, pristavi Ruči hitro.

V seji 29. aprila se je ta jezikovna zadeva nadaljevala. A današnjih govornikov niso poslanci več tako zvesto poslušali, kakor včeraj kneza Lichtensteina. Govorili so pa dr. Funke, dr. Steinwender, Schönerer ki so vsi tarnjali, se vé da o zatiranju Nemcev v Avstriji. In tako bo govorilo še ostalih 60 govornikov izmed nemške levice.

V seji 27. aprila so vložili poslanci Barwinski in tovariši vprašanje na vlado, ali namerava vendar enkrat oskrbeti pokojnino za zasebne uradnike? V seji 28. aprila so vprašali poslanci Žičkar in tovariši vlado, ali hoče skrbeti, da se vpelje po odvetniških pisarnah nedeljski počitek. Isti poslanec in tovariši so vprašali nadalje ministra za deželno obrambo, ali hoče vkretniti potrebno, da ne bodo vojaki delali ob orožnih vajah škode po njivah in vinogradih, in kaj hoče storiti, da se bo vojakom podala priložnost, da bodo mogli vselej, toraj tudi ob vojaških vajah, spolnjevati krščanske dolžnosti? Zdajšnji ministri so odgovarjali že na mnogo vprašanj, ktera so se predložila vladi. Pričakovati je, da bomo slišali odgovore i na te interpelacije. V seji 29. je vložil vitez Berks vprašanje na vlado, kaj hoče storiti, da se bodo pri upravnem sodišču kmalu rešile zadeve, ktere se mu predlagajo. Treba pomnožiti število uradnikov.

29. aprila je govoril Schönerer od dveh popoldne do 7. ure. V svojem govoru se je prepiral z nemškimi narodnjaki, katerim ne more odpustiti, da niso hoteli podpisati njegove zatožbe proti ministru Gauču. Posameznim nemškim poslancem je očital različne grehe. Pozneje je segel na socijalne demokrate, ki so mu pa strastno oporekali. Proslavljal je bivšega in zdajšnjega nemškega cesarja, posebno pa je kadil največjemu sovražniku Avstrije, knezu Bismarku. Ostro je prijel nemške tirolske katolike, posebno še duhovnike, ki držijo sé Slovani (ko bi le res bilo!). Obsirno je razpravljal, kako se nemška imena spreminjajo na Ogerskem v mažarska. In potem je razodel, kakšna krivica se godi Nemcem čujte! čujte! na — Koroškem! »Pred kratkim sem bil« (Schönerer) »sam na Koroškem, pa sem se prepričal, kako slovenski župani poprej čisto nemške občine poslovenjajo«. Od koga je to zvedel, nam ni povedal. Iz tega bi bilo sklepati, kako dobro se koroškim Slovincem godi. Med groznim proslavljanjem Bismarka je končal svoj govor. Po željno pričakovanem koncu njegovega govora so se volili še 4 odseki, med njimi tudi odsek, ki bo imel preiskovati zatožbo proti Badeniju. Pripomniti bi bilo, da so se nemški katoličani zopet približali Slovanom. Dipauli je izrekel, da hoče v zatožnem odseku glasovati proti temu, da se grof Badeni dene na zatožno klop. Ako potem, ko bo zatožni odsek zbornici poročal o tej zadevi, zbornica z dvema tretjinama glasov sklene zatožbo, potem pride cela zadeva pred državno sodišče. Državno sodišče ima zadnjo besedo. Gotovo pa je, da do tega nikdar ne pride. Krščansko-slovanska narodna zveza je izrekla svoje obžalovanje nad nemarnimi državnimi poslanci, ki so s svojo odsotnostjo zakrivili, da se stvar ni že pretečeni torek 26. aprila končala. Morda bodo zdaj rajši k sejam prihajali. Ta dolžnost se mora vestno izpolnjevati.

Izjava ministerskega predsednika.

Vlado je menda le jelo biti sram, da se v državni zbornici brezvestno trati toliko denarja za nič, dočim je v ljudstvu beda od dne do dne huja, ker se je 27. mal. travna v državnem zboru ministerski predsednik oglasil za besedo ter izjavil, da vlada hoče vendar enkrat začeti delati. Dosti dolgo traja že komedija, ki stane s pokojninami za bive ministre vred doslej že čez 2 milijona gold. in se igra le zato, ker vlada s sedanjo večino noče delovati. Obstrukcija je prazen izgovor, kajti kakor je vlada bila dosti močna,

da je čez jedno leto tiščala od sebe pošteno večino, tako bi tudi bila dosti močna, da bi udušila obstrukcijo. Toda to le mimogrede; vrnimo se k ministerskemu predsedniku. Ta je v daljšem govoru poudarjal, da bode treba na vsak način z zakonitimi določbami jezikovnemu prepiru storiti konec, in nadaljeval: »Treba je resnega, pa tudi hitrega dela, ako hočemo z zakoni končati jezikovni prepir. Vlada hoče dobiti časa in prostora za plovito in skupno delo tudi na drugih poljih. Čakajo nas velike in važne naloge, za ktere državna in ljudska blaginja zahteva nujnega dela. Imeti moramo pred očmi tudi gmotno blaginjo prebivalstva. Združimo torej svoje moči, rešimo jezikovno prašanje, ob enem pa skrbimo tudi za vse ono kar na raznih poljih gospodarskega in prosvetnega življenja potrebujejo država in njeni prebivalci«.

Torej je vlada vendar enkrat uvidela, da se bode v jezikovnem oziru po vseh avstrijskih deželah moral narediti red, to se pravi, da le ne gre tako dalje, da bi Nemci in Lahi Slovane pritiskali ob steno. Doslej ni imela nikdar časa, da bi se jezikovnega prašanja lotila resno; vedno se je pravilo, da se ima pred vsem zboljšati gmotno stanje ljudstva, dasi ni dobro prašati, koliko so kmetje in mali obrtniki o tem zboljšavanju čutili. No, Slovani so se pa le na tak način par let dalje pritiskali ob steno.

Gmotno prašanje je z jezikovnim vsaj za nas Slované, zlasti za Jugoslovane v najožji zvezi. Kako bi bilo mogoče, da Slovenec za Nemcem ne bi zaostajal v obrti, v trgovini i. dr., če se mu pa zabranjuje tista izobrazba, ki jo uživa Nemec? Mar to ni res? Ali se more Slovenec v srednjih obrtniških in celo ljudskih šolah z nemškim učnim jezikom, toliko izobraziti, kakor Nemec v svojih? Kakor človeku stradajočemu ni mogoče duševno se izobraževati, prav tako pa tudi narod, živeč sredi izobraženih narodov, ne pride nikoli do gmotnega blagostanja, če ne na podlagi zdrave duševne izobrazbe.

Ministerski predsednik je obljubil, da se hoče lotiti obojega, ali bila je to še le obljuba; koliko pa smemo zlasti Slovenci vladnim obljubam verjeti, o tem bi znali pevati dolgo pesem. Torej, rojaki, mirno kri!

Največ je grof Thun govoril o jezikovnem prašanju. Iz vsega govora je najvažnejše za nas to, da je priznal pravico narodnih manjšin v posameznih deželah do zakonitega varstva in potrebo uredbe ljudskega šolstva v jezikovnem oziru. Kako se pa jezikovni zakoni sploh naj izvršujejo, to prepušča ljudskim zastopnikom; vsaj v glavnih načelih in pogojih narodne sprave v Avstriji naj se sami razgovoré in sporazumé. Grof Thun tudi prepušča državnemu zboru, da sam določi, v koliko ima državni ali deželni zbor pravico udeleževati se rešitve jezikovnega prašanja, in kaj naj se prepusti neposredno naredbam.

Priznati moramo, da so besede grofa Thuna nas zadele prijetno ter nas napolnile z željo, da bi se tudi kedaj uresničile nam v blaginjo. Prezreti pa ne smemo, da je sploh ves govor bil takšen, da ni povzročil pri nobeni stranki zamere ali nasprotstva. Videli bomo, ali bode prišlo do dejanja in ali bode po tem tudi vse tako zadovoljno, kakor po besedah.

Toda poslušajmo dalje. Drugi dan, to je 28., pa se je grof Thun udeležil seje parlamentarne komisije desnice ali večine ter podal pojasnilo k svoji izjavi o jezikovnem prašanju. Rekel je, da je vlada za popolno enakopravnost, da se torej naj v prihodnje ne zatira nobena narodnost. Izjavil pa je tudi, da bode zelo težavno sestaviti določbo glede varstva manjšin, ker so v nekterih deželah po tri narodnosti, ker po drugih kronovinah manjšina ne prebiva skupno, in ker tudi prosvetno razmerje posameznih narodov ni jednako. Ali je grof Thun z zadnjim stavkom mislil, da narodom, ki so v prosveti nižji od sosednih,